

LITTERATUR

SVENSKARNA I NORDAMERIKA

Av docenten DAVID HANNERBERG, Göteborg

Svensk utflyttning till främmande områden och svensk bosättning utomlands har förekommit åtminstone sedan folkvandringstiden. Tidigt grundade svenskar boplatser i de baltiska staterna. Under vikingatiden gingo de svenska färderna främst i österled, till Ryssland och ännu avlägsnare länder. Åtminstone från medeltidens början — och i viss utsträckning säkerligen åtskilligt tidigare — koloniserade svenskar vid Finska vikens och Bottniska vikens kuster. På 1650-talet gjordes ett misslyckat försök att grunda en svensk koloni på Guldkusten i Afrika. Under 1780-talet vandrade något tusental svenskättlingar från Estland den långa vägen genom Ryssland, där de i söder inom den svarta jordens område grundade det bekanta Gammalsvenskby.

Den svenska utflyttningen mot öster utgör ett icke obetydligt inslag i vår befolkningshistoria. Detta svenska element har i de nya länderna utövat ett märkbart och i fråga om Finland ännu i våra dagar betydelsefullt inflytande. Men det största utrymmet i historien om svensk bosättning i främmande länder tillkommer dock svenskarna i Nordamerika. Den första utflyttningen till denna världsdel tog sin början på 1630-talet. Efter ett långt uppehåll inleddes den senare svenska emigrationen till Nordamerika omkring 1840. Den svenska landsbygdens proletarisering under 1800-talet, missväxterna på 1860-talet, jordbrukskrisen under 1880-talet och åtskilliga andra faktorer bidro till att driva fram och stegra den väldiga folkvandringen från svenska bygder till det lockande landet på andra sidan det stora havet. Enligt befolkningsstatistiken emigrerade under de 80 åren från 1861 till och med 1940 över 1,100,000 svenskar till U. S. A. Av dessa återvände visserligen ungefär 200,000 till det gamla landet, men kvar står dock en nettoutflyttning på något över 900,000 personer. Detta innebär en oerhörd omflyttning inom den svenska befolkningen, en invecklad process med många orsakssammanhang och betydelsefulla följder.

De senaste hundra årens svenska emigration till Nordamerika erbjuder ett utomordentligt rikt material för personhistoriska och biografiska skildringar, för mera allmänna historiska och geografiska undersökningar, för sociologiska analyser av olika slag. Till raden av förut utförda arbeten har för ett par år sedan fogats ett synnerligen betydelsefullt led, »The Swedes and the Swedish settlements in North America» av Helge Nelson¹, sedan många år professor i

¹ Helge Nelson, *The Swedes and the Swedish settlements in North America*. I. Text. 441 s. II. Atlas. 73 kartor. Tryckt i Lund 1943.

Litteratur

geografi vid Lunds universitet. Arbetet, som har utgivits av Kungl. Humanistiska Vetenskapssamfundet i Lund, omfattar tvenne delar. Den första innehåller en rikt illustrerad skildring av den svenska bosättningen i Nordamerikas olika delar och den avslutas med tabellbilagor, en omfattande litteraturförteckning samt med ett för bokens utnyttjande värdefullt register. Den andra delen av arbetet utgör en atlas, där författaren genom det för geografen naturliga uttrycksmedlet kartan i detalj berättar främst om svenskarna i U. S. A. och Canada men därjämte också åskådliggör vissa andra förhållanden i samband med Nordamerikas kolonisation och beträffande den svenska utflyttningen.

Professor Helge Nelson har på ett ovanligt grundligt sätt förberett det stora, här anmälda arbetet om svenskarna i Nordamerika. Under mer än trettio år har han gång efter annan återvänt till frågor om emigration och kolonisation. Under 1900-talets första årtionde utförde han för den då verkställda stora emigrationsutredningen en utmärkt studie av den omfattande utvandringen från Öland. Under 1920-talet företog han tre och under 1930-talet ännu en omfattande studieresa till U. S. A. och Canada. Under dessa fyra resor, vilka berört vitt skilda delar av den stora kontinenten, har han haft tillfälle att besöka alla viktigare svenskbygder, att personligen lära känna ganska många av Nordamerikas svenskar samt att på ort och ställe studera såväl förutsättningarna för som resultaten av det arbete, som svenskarna utfört. Studiet av natur samt av bygd och svenskbygd i U. S. A. och Canada har ända sedan år 1922 givit oss en rad arbeten av professor Helge Nelsons hand, vilka samtliga i viss mån, nämligen i vad som berör svenskbygderna och deras förutsättningar, kunna betraktas som förarbeten till det nu behandlade stora verket.

Författaren famhåller i det inledande kapitlet, att trots allt som skrivits om svenskarna i Nordamerika har dock en vetenskaplig bedömning av deras betydelse knappast mer än påbörjats. Det föreliggande arbetet syftar till att lämna svar på vissa mycket betydelsefulla och grundläggande frågor: var ha svenskarna bosatt sig? Varför ha de bosatt sig just där? I vilken utsträckning ha de samlats inom begränsade områden, där de äro tillräckligt talrika för att sätta sin prägel på omgivningen, på distriktet eller staden? Huru länge behålla de sin nationella karaktär, innan de helt assimileras av den amerikanska miljön?

I syfte att teckna en bakgrund till det befolkningsgeografiska förloppet skildras i ett kort och överskådligt kapitel den allmänna geografiska miljön. Där karakteriseras först världsdelen stora geografiska regioner: Appalacherna i öster med låga bergskedjor och nederoderade dalar och slätter, den canadiska urbergsplatån omkring Hudson Bay, vilken på grund av likartad utveckling i mångt påminner om Skandinavien och Finland, vidare de delvis mycket fruktbara och i öster tidigt koloniserade kustslätterna vid Atlanten och Mexikanska Golfen, de väldiga inre slätterna, vilka före kolonisationen till stor del upptogos av präriens grästäckta, trädlösa vidder samt

slutligen i väster Kordillererna, med mäktiga bergskedjor, torra högslätter och i Stilla havets närhet fruktbara dalar med mildt klimat.

På denna väldiga skådebana utspelas under 1800-talet ett mäktigt fascinerande skådespel: odlingsfrontens successiva förskjutning mot väster. Redan själva existensen av »the frontier» med möjligheten för envar som så ville att lämna den gamla invanda miljön för att bryta mark, röja skog och odla prärie och därmed skapa sig en ny existens, redan den möjligheten betydde under hela 1800-talet oerhört mycket för den amerikanska nationens utveckling och gestaltning. Professor Nelson betonar kraftigt det hos oss kanske icke alltid beaktade förhållandet, att det var amerikanerna själva som förde fronten framåt mot väster. Sedan århundraden vana vid att röja vildmark och skapa sig nya hem i vildmarken gingo amerikanerna i teten, och efter dem följde från 1840-talet den stigande vågen av immigranter, av vilka många och icke minst svenskarna under detta skede likaledes ägde en äkta »pioneer spirit».

Nu existerar icke längre i U. S. A. någon odlingsfront i 1800-talets bemärkelse, men en befolkningsförskjutning mot väster fortgår dock alltså, i det att Pacific-staternas folkmängd växer snabbare än hela landets. Det skall också tilläggas, att under hela 1800-talet fanns i U. S. A. jämte den västra fronten även en nordlig sådan, och sedan den i stor skala bedrivna nybyggarverksamheten hade upphört i väster, kom den norra odlingsfronten att tilldraga sig ökat intresse. Vid början av innevarande århundrade försköts den inom prärieområdet in över Canadas gräns, där sedan dess ett imponerande odlingsarbete utförts, inom vilket även svenskar i viss mån gjort ett pionjärbete.

Sedan senare delen av 1800-talet har emellertid i Nordamerika liksom här i Sverige förekommit en befolkningsförskjutning av annan art. Landet har industrialiserats och urbaniserats. En växande del av befolkningen har samlats till städerna. I denna förskjutning ha även svenskarna tagit del. De som ha utflyttat till Nordamerika under innevarande århundrade ha i övervägande grad bosatt sig i städerna. Och från många av de gamla svenska jordbruksbygderna i U. S. A. ha svenskar och svenskättlingar i stor utsträckning flyttat till städer och stadsliknande orter.

De svenskar, som rycktes med i den nu skisserade väldiga befolkningsförskjutningen, kommo från alla delar av Sverige, men inom vissa områden blev åderlåtningen särskilt kraftig. Professor Nelson ägnar ett kapitel åt en statistisk-geografisk översikt av emigrationen från Sverige. Under de första årtiondena, 1840- och 1850-talen, var det mest grupputflyttning. Människor, vilka sammanhöllos genom släktskapsband eller genom gemensam religiös övertygelse, utflyttade samtidigt och bildade även i vissa fall i det nya landet svenskbygder med enhetlig och ibland egenartad karaktär. Under detta första skede, då emigranterna ännu relativt sett voro ganska fåtaliga, skedde utflyttningen främst från gränstrakterna mellan Östergötland och Småland, från Kristianstads, Kronobergs och Blekinge län, från Älvsborgs län samt från Gästrikland och Hälsingland. Som redan förut

framhållits framkallade emellertid missväxterna i slutet av 1860-talet och jordbrukskrisen, vilken kulminerade under 1880-talet, en våldsam stegring i emigrationen. Räknat efter årtionden var denna störst under 1880-talet, då den uppgick till 325,000 personer. Från följande fem län utflyttade under detta årtionde årligen mera än en procent av befolkningen, nämligen från Jönköpings, Hallands, Kronobergs, Värmlands och Älvsborgs län. Utvandringen var betydande även under 1890-talets första år, men som helhet utgjorde den under detta årtionde endast 60 % av 1880-talets. I arbetets andra del, atlasen, ägnas tvenne kartor åt den årliga nettoutvandringen från Älvsborgs län under 1880- och 1890-talen. Trots att utflyttningsintensiteten var mycket mindre under det senare årtiondet, äro dock de båda kartbilderna i sina huvuddrag tämligen likartade. Emigrationen var mest betydande från gränstrakterna mot Skaraborgs län samt mot Småland och Halland. Däremot var den relativt obetydlig i de mera industrialiserade delarna av länet, i trakterna mot Göteborg samt i Göta-älvs och Viskans dalgångar. I Älvsborgs län såväl som på andra håll blev utvandringen ihållande och omfattande i de områden, där den tidigt tagit fart. Brevet från anhöriga i Amerika lästes runt om i gårdarna, och hos än den ene och än den andre mognade så beslutet att bryta sig loss ur det invanda för att söka sin lycka i de stora möjligheternas land. Under 1900-talets första årtionde var utflyttningen ännu något större än under det föregående årtiondet. Ökningen berodde på, att Norrland vid denna tidpunkt mera än förut ryckts med i utvandringsströmmen.

Huvuddelen av arbetet har professor Nelson ägnat åt svenskarnas bosättning i Nordamerika. I en kort refererande anmälan kan endast framhållas några av de stora linjerna i den på intressanta detaljer rika framställningen.

I korta osentimentala skildringar tecknar författaren en rad av för emigrationen och för svenskarnas insats i Amerika karakteristiska livsöden. I början av 1850-talet anlände till Boston ett segelfartyg med emigranter från trakten mellan Borås och Ulricehamn. En av dessa emigrantfamiljer slog sig ner i närheten av Rockford i Illinois, där det redan förut bodde åtskilliga svenskar. I den familjen fanns en pojke med gott gry. Först arbetade han några år i skogarna i Wisconsin. Efter den stora branden i Chicago 1871 köpte han för sina sparade pengar häst och kärra och deltog i röjningsarbetet i den ödelagda staden. Sedan återvände han till Rockford, där svenskarna under tiden hade fått betydande tillskott från det gamla landet. Där blev han, ensam eller tillsammans med andra svenskar, ägare till flera fabriker, som i främsta rummet tillverkade möbler. Under 1890-talets kris blev han totalt ruinerad men ägde energi att åter arbeta sig upp, och med tiden blev han åter innehavare av ett flertal fabriker och delägare i ännu flera. Han dog år 1927, välbärgad och mycket aktad av svenskar och infödingar. Det är i korthet berättelsen om P. A. Peterson i Rockford, Illinois.

En av de första svenskar, som under 1800-talets emigrationsperiod utvandrade till U. S. A., var Sven Magnus Swenson från Barkaryd

i Jönköpings län. Redan år 1838 kom han till Texas, där han på 1850-talet i Austin startade ett affärsföretag och ett stort hotell samt inköpte vidsträckta landområden i omgivningarna. Genom hans initiativ lockades anhängare till honom och även andra från trakterna kring Nässjö att flytta till Texas. Det blev åtskilligt omtalat, när år 1867 flera hundra personer från dessa delar av Småland med ett extratåg från Forserums station avreste till Göteborg för vidare befordran till Texas. Så kom en person och en familj att ingripa i befolkningsförflyttningen mellan Småländska höglandet och Texas-präriens »black lands». Det är ganska kuriöst att erinra sig, att en del av dessa smålänningar i Texas blevo slavägare och varmt försvarade slaveriet. Det försäkrades på 1850-talet, att slavarne i Texas fingo bättre mat och även i övrigt blevo bättre behandlade än arbetsfolket hemma i Sverige.

År 1932 erhöi den 60-åriga Andrew Anderson i Alsask, Saskatchewan, Canada, den förnämliga utmärkelsen »Master Farmer Gold Medal», vilken då innehades av endast 16 personer i hela Canada. Andrew Anderson hade kommit från Eslövstrakten och slagit sig ned i Saskatchewanns torra område, inom vilket s. k. »dry-farming» måste användas, varvid jorden får ligga i träde vart annat år i syfte att magasinera så mycken fuktighet som möjligt. I denna för en svensk bonde så främmande miljö har Anderson genom förträffliga brukningsmetoder och lämpligt utsäde skapat ett stort och rikt givande mönsterjordbruk, vilket i studiesyfte besökes av intresserade även från avlägsna platser.

En linje i professor Nelsons arbete utgöres av skildringen av de svenska jordbrukskolonierna, sammanhängande områden, där svenskar brutit mark och ännu sätta sin prägel på bygden. Av de många svenska bygderna utväljas här några exempel av olika typ.

När nytt land öppnades i väster, lämnade många av de duktigaste amerikanerna sina hem i de östra staterna och drogo västerut. Vissa av de östra staterna visade tendenser till minskad folkmängd, och till dem hörde Maine bland Nya Englandsstaterna. Bland statens ledande män uppkom då den tanken, att en skandinavisk invandring skulle vara till fördel. En grupp svenskar koloniserade från år 1870 ett stycke av Maines vildmark. Där uppstod ett New Sweden, ett svenskt område, som är 20 km långt och 12 km brett. Inom detsamma finnas tre järnvägsstationer med namnen Stockholm, Jemtland och New Sweden. Jordbruket är välskött och kan gott betecknas som mönstergillt. Den viktigaste saluprodukten är potatis. Folkökningen har emellertid varit svag, och New Sweden företer nu samma bild av staganation som månet jordbruksområde i Sverige.

I östra Minnesota finnas ett par counties, Chisago och Isanti, som till övervägande del ha uppodlats av svenskar, och där svenskar och deras ättlingar år 1910 utgjorde ungefär tre fjärdedelar av befolkningen. De första svenskarna anlände dit år 1851 under ledning av en bonde Per Andersson från Hassela finnbygd i Hälsingland. Snart mottog Chisago ett kraftigt tillskott från Småland och från norra Blekinge, och där talas ännu i dag smålandsdialekt. Isanti däremot

har blivit ett Dalarna i Amerika genom inflyttning av familjer från Orsa, Rättvik och angränsande trakter, och där talades ännu år 1921 dialekter från Siljansbygden. Landskapet i denna del av Minnesota erinrar mycket om Sverige. Det är sjöar och skogsdungar mellan ängar och åkrar. Som i det förut behandlade exemplet företer även här landsbygden och dess små samhällen en karaktär av stagnation. De närbelägna storstäderna St. Paul och Minneapolis utöva en stark dragningskraft på befolkningen.

I sydvästra Iowa finnes ett område, kallat »Halland settlement», nära 25 km i längd och 20 km i bredd, vilket har kultiverats av svenskar. Då mot slutet av 1860-talet en järnväg byggdes genom denna del av Iowa, förmedlade en prästman B. M. Halland från Drängsered i Halland järnvägsjord till svenskar, vilka tillhörde den lutherska kyrkan. Så skapades denna svenska bygd, vilken genom kyrkans inflyttande i ovanligt hög grad behållit sin svenska karaktär. Halland settlement, beläget inom den vågiga präriens område, utgör en del av Amerikas »cornbelt» med odling av majs och uppfödning av svin som viktigaste inkomstkälla. Dess nybyggare ha i allmänhet icke kommit direkt från Sverige utan först varit bosatta i andra, östligare områden i U. S. A. En stor grupp svenskar kommo år 1871 från nordvästra Illinois. De hyrde ett järnvägståg med fyra personvagnar och en rad godsvagnar, och så flyttade de med möbler, redskap och boskap till sin nya hemort.

Som ett sista exempel på ett svenskt jordbruksdistrikt väljes Turlock settlement i Californien, ett område av ännu en annan typ än de föregående. En man N. O. Hultberg från Vittskövle i Kristianstads län utvandrade år 1887 till Amerika och tog år 1903, efter att ha varit skollärare och guldgrävare i Alaska, initiativet till en svensk kolonisation i Californiadalen. Hultberg tillhörde Svenska missionsförbundet i Amerika, och till det nya området kommo trosfränder från olika delar av landet. Den svenska bygden omgives av områden, vilka i huvudsak bebos av portugiser, japaner och armenier. Egendomarna äro konstbevattnade och i regel små. Den viktigaste produkten är meloner.

De valda exemplen ha visat, att svenskarna äro spridda över alla delar av U. S. A. och Canada. De äro visserligen fåtaliga i Sydstaterna, men de förekomma dock såväl i Florida som i södra Texas. Exemplen ha också visat, att svenskarna ryckts med i den allmänna rörelsen mot väster och mot städerna. Det finnes de som ha levat sin barndomstid i Sverige, sedan under ett skede röjt skog och brutit mark i trakterna vid Övre sjön, därefter som medelålders män plöjt och sått i präriens mylla för att slutligen få tillbringa sin levnadsafton i det soliga Californien.

Vilka äro då de faktorer, som främst ha bestämt den svenska bosättningen? Professor Nelson ägnar ett kapitel åt några karakteristiska drag vid valet av bosättningsområde. Först nämnes därvid billig jord. Många av de svenska utvandrarerna drogo till Amerika lockade av utsikterna att där bli jordägare. Homestead-lagen av år 1862 stadgade i huvudsak att varje medborgare över 21 år skulle äga

rätt att få högst 160 acres (ung. 64 ha) av unionens jord mot villkor att bosätta sig där och under 5 år ägna sig åt området uppodling. Före denna lag, som varierar något i de olika staterna, och även jämsides därmed förekom försäljning av jord till varierande priser. Av betydelse för kolonisationen har varit försäljningen av den mark, som järnvägsbolagen till växlande bredd erhöles å ömse sidor om linjen vid järnvägarnas framdragande genom obebyggda områden.

Det har ofta framhållits, att svenskarna valt sina boplatser inom områden med ungefär samma natur som deras hemtrakt. Det är alldeles säkert, att svenskarna till att börja med kände sig främmande inför den trädlösa prärien. Säkert förmådde de uppskatta jordens bördighet, men bristen på vatten och skog samt risken för torka och hemsökelse genom skadeinsekter skrämde dem. Det innebar ju en våldsamt omvälvning att icke endast brytas loss ur den gamla sociala miljön utan att därtill hamna i en natur, som krävde en annan arbetsteknik än den gamla invanda.

Av stort intresse är att följa svenskarnas yrkesval. Ur befolkningsstatistiken för år 1900 kan utläsas, att svenskarna av första och andra generationen (första generationen födda i Sverige; andra generationen födda i Amerika och med antingen båda föräldrarna födda i Sverige eller den ena av dem född i Sverige och den andra i U. S. A.) i relativ stor utsträckning, till c:a 33 %, voro jordbrukare. Några nationaliteter bland immigranterna uppvisa visserligen högre procenttal, norrmännen 55, danskarna 44, schweizarna 40 och böhmarna 35 %, men bland de allra flesta utgöra jordbrukarna en lägre andel.

Svenska bönder och deras ättlingar ha i U. S. A. utfört ett betydande odlingsarbete. Den amerikanska statistiken tillåter oss icke att följa de invandrade längre än t. o. m. den andra generationen, varför beräkningarna beträffande de olika nationaliteternas insatser egentligen komma att lämna för låga värden, även om de i och för sig äro nog så imponerande. Ur 1920 års statistik kan beräknas, att de svenska invandrarna av första och andra generationen inom U. S. A. ha uppodlat över 25,000 km² jord, vilket är mer än $\frac{2}{3}$ av den åkerareal, som nu finnes i Sverige.

I städerna arbeta många svenskar inom industrigrenar, där deras tekniska och mekaniska skicklighet kommer till sin rätt. Många äro byggnadsarbetare, arbetsledare och entreprenörer inom byggnadsbranschen. Det har beräknats, att ungefär en tredjedel av de nyare husen i Chicago ha uppförts av svenskar. Skogs- och sågverksarbeten lämpa sig också väl för våra landsmän.

Professor Nelson återvänder i många sammanhang till de intressanta, sociologiskt inriktade frågorna om yrkesväxlingen mellan de olika generationerna. Det är över huvud taget av ett betydande intresse att ur olika synpunkter studera den andra generationens inställning, å ena sidan till de från Sverige inflyttade föräldrarna och den värld de representera och å andra sidan till det nya landet, till de jämnåriga amerikanerna och deras ekonomiska, sociala och kulturella inställning. Det är nog ingen tvekan om att många i denna andra generation haft svårt att finna sig tillrätta med den

egenartade mellanställningen mellan ett gammalt land och det nya, mellan en europeisk kulturform och den amerikanska. Det torde väl icke föreligga någon undersökning om den andra generationen av svenskar i detta avseende haft lättare eller svårare än motsvarande grupper från andra nationaliteter att komma tillrätta med problemen. Man vågar dock antaga, att svenskarna liksom övriga nordiska folk haft relativt lätt att växa in i den nya miljön.

Därmed tangeras den sista av de linjer i professor Nelsons framställning, som kan bliva föremål för ett omnämnande i denna anmälan. Det gäller svenskarnas amerikanisering. Författaren framhåller, att ur allmänt kulturell synpunkt i regel redan den andra generationen är fullt assimilerad. Så snabbt förlöper processen. Någon alldeles enhetlig utveckling har det dock icke varit. Det kan angivas en rad faktorer, som ha varit ägnade att påskynda assimilationen, men samtidigt kan det nämnas en rad andra, som försenat denna process. Till denna sistnämnda hör den omständigheten, att svenskarna ofta utvandrade i grupper och även vid omflyttningar inom U. S. A. höllo samman i grupper. Det ständiga tillskottet av utvandrare från Sverige ända fram till 1920-talet bidrog till att hålla det svenska språket levande. I samma riktning verkade de svenska sammanslutningarna, av vilka de religiösa organisationerna betytt mest. De många svenska tidningarna ha även gjort en betydande insats för att uppehålla förbindelserna mellan svensk-amerikanerna och Sverige. Trots dessa fördröjande faktorer har dock amerikaniseringsprocessen fortskridit snabbt, i synnerhet efter första världskriget. Under 1920-talet blev det allt ovanligare, att gudstjänsterna i de svenska kyrkorna höllas på svenska språket. I professor Nelsons framställning kan i många fall processen följas i detalj. I Sverige har den under tidens gång utlöst många känslöbetonade reaktioner. Professor Nelson avstår klokt och konsekvent från allt sådant. Att förmedla kontakt mellan Amerika och Svenskamerika å ena sidan och Sverige å den andra är för professor Nelson ett starkt och osentimentalt intresse. I det syftet har hans stora arbete om svenskarnas bosättning i Nordamerika kommit till. Efter den linjen bör arbetet för vidmakthållen och förbättrad kontakt fortsättas. Industriens, handelns, konstens, vetenskapens representanter liksom andra grupper kunna därvid göra en insats.

Då i denna anmälan ett vetenskapligt verk har behandlats, bör det vara lämpligt att avslutningsvis ännu en gång framhålla, vad professor Nelson själv betonar, nämligen att den svenska bosättningen i Nordamerika erbjuder ett utomordentligt rikt material för vetenskapliga undersökningar av vitt skilda slag. Även inom det geografiska gebitet återstår mycket att göra. Detaljstudier med utnyttjande av en ännu levande kunskap om utvecklingen eller med genomgång av folkräkningarnas primärmaterial och andra icke tryckta källor skulle säkerligen giva mycket av betydande värde. Av enskilda forskare kunna emellertid sådana intensivstudier utföras endast för mycket begränsade områden. En av förutsättningarna då det gäller att välja område för detaljstudiet samt att planlägga detta och rätt

tyda och utnyttja dess resultat, är att man äger en konsekvent överblick över hela fältet. Denna överblick, vittskådande och ändock detaljrik, har professor Nelson skänkt genom sitt med levande intresse och uthållig, gedigen forskning genomförda undersökning om svenskarna och den svenska bebyggelsen i Nordamerika.

KORT OM BÖCKER

Andra kammarens förste vice talman, trädgårdsmästaren och riksgäldsfullmäktigen *Karl Magnusson* i Skövde har utgivit sina ungdomsminnen, *Så var det den tiden*. Boken innehåller mera kulturhistoria än politisk historia, och detta är karakteristiskt för denne boksynte märkesman, som gjort så många behjärtade och oförfärade insatser för att rädda och vårda vårt lands kulturminnesmärken. En lika levande som pietetsfull skildring av den fattiga småländska hembygden och det fattiga, barnrika torparhemmet!

Litauens förutvarande minister *Ignas J.-Scheynius* har forsatt sitt uppmärksammade, verkligt litterärt politiska skriftställarskap med *Den röda floden svämmar över*. Boken, som är en av flammande känsla buren vädjan om självbestämningssätt åt även de små folken, har ett sällsynt stort dokumentariskt värde: den ger en omsorgsfullt sammanställd översikt över auktoritativa uttalanden särskilt i U. S. A. till förmån för de baltiska staternas frihet. Den baltiska asylrättsfrågan har skänkt boken en stor aktualitet.

Den österrikiske flyktingen sedan många år i Sverige, d:r *Rudolph Philipp*, har i *Skor, svett och tårar* gett en annan och överraskande ny belysning av Batakoncernen än den som före kriget erhöles genom E. Langlets bekanta mera ljust målande skildring av det tjeckiska världsföretaget. Som advokat i processerna mot Bata kan Philipp knappast vara den objektive bedömaren, men var och en som hyser minsta intresse för stordriftens teori och praktik möter här ett verkligt sensationellt reportage om rationaliseringens järnhårda lagar.

E. H.